

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

А.М. ШТАНГРЕТ,
д.е.н., професор, Українська академія друкарства,
М.М. КАРАЇМ,
к.е.н., Українська академія друкарства,
Л.Є. СУХИМЛИН,
к.е.н., Інститут модернізації змісту освіти

Антикризовий механізм управління економічною безпекою підприємства

Розроблено антикризовий механізм управління економічною безпекою підприємства, що передбачає цілеспрямоване застосування передкризового, кризового та післякризового управління та надає змогу стабілізувати процес функціонування підприємства, підвищити гнучкість, адаптивність і стійкість до змін зовнішнього середовища та дії негативних факторів, забезпечити більш високу ефективність використання наявних ресурсів.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, антикризові технології, загроза, безпека, об'єкт, суб'єкт, процес управління.

А.М. ШТАНГРЕТ,
д.э.н., профессор, Украинская академия книгопечатания,
М.М. КАРАИМ,
к.э.н., Украинская академия книгопечатания,
Л.Е. СУХОМЛЫН,
к.э.н., Институт модернизации содержания образования

Антикризисный механизм управления экономической безопасностью предприятия

Разработан антикризисный механизм управления экономической безопасностью предприятия, который предполагает целенаправленное применение предкризисного, кризисного и посткризисного управления и дает возможность стабилизировать процесс функционирования предприятия, повысить гибкость, адаптивность и устойчивость к изменениям внешней среды и действию негативных факторов, обеспечить более высокую эффективность использования имеющихся ресурсов.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, антикризисные технологии, угроза, безопасность, объект, субъект, процесс управления.

A. SHTANGRET,
doctor of sciences in economic Ukrainian Academy of Printing,
M. KARAYIM,
Ph. D. Ukrainian Academy of Printing,
L. SUHOMLIN,
Ph. D. Institute modernization of educational content

Anticrisis management mechanism of economic security company

Developed crisis management mechanism of economic security, which involves the purposeful use of pre-crisis, crisis and post-crisis management and allows the process to stabilize the operation of the business, increase flexibility, adaptability and resilience to external changes and effects of negative factors to ensure higher efficiency of use of available resources.

Keywords: economic security, crisis management technology, threat, security, object, subject, process management.

Постановка проблеми. Вітчизняні підприємства працюють у динамічному середовищі, в умовах нестабільної економічної ситуації, зростаючої конкуренції, низького рівня рентабельності тощо. На сьогодні першочерговим завданням для багатьох з них є проблема виживання, для вирішення якої виникає необхідність в удосконаленні управління економічною безпекою. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми, з урахуванням умов функціонування підприємств в Україні, є застосування антикризових технологій.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Роботі питань щодо підтримки достатнього рівня економічної безпеки підприємства багато уваги приділяють вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: Л. Абалкін, В. Абрамов, О. Амосов, О. Ареф'єва, В. Андрійчук, О. Білорус, І. Бінько, Н. Вавдіук, З. Варналій, О. Власюк, В. Воротін, Т. Васильців, Н. Гавкалова, В. Геєць, З. Герасимчук, В. Горбулін, А. Гордєєв, В. Духов, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, З. Живко, О. Захаров, В. Ковальов, Г. Козаченко, О. Ляшенко, В. Мартинюк, В. Мунтіян, Є. Олейніков, І. Оттенко, Г. Пастернак-Таранушенко, В. Пономаренко, В. Прохорова, Я. Пушак, Н. Ревєрчук, О. Терещенко, Ю. Ус, Н. Фідровська, В. Франчук, Н. Чебанова, О. Черняк, М. Швець, Л. Шемаєва, С. Шкарлет, В. Шлемко, В. Шликов, О. Шляйфер, В. Ярочкін та інші. Віддаючи належне науковій і практичній значущості праць провідних учених, слід зазначити, що у сучасній науковій літературі й практиці господарювання підприємств недостатньо приділено увагу формуванню теоретико-методичної бази застосування антикризових технологій в управлінні економічною безпекою підприємств.

Метою статті є розроблення антикризового механізму управління економічною безпекою підприємства.

Виклад основного матеріалу. Гарантування економічної безпеки є ключовим завданням системи управління підприємством, а відтак, в умовах швидко змінюваного зовнішнього середовища, потребує використання антикризових технологій.

Антикризові технології в управлінні економічною безпекою підприємства передбачають застосування принципів, моделей, програм, алгоритмів, механізмів, змін в організаційній структурі та взаємозв'язків між структурними підрозділами тощо, які уможливають уникнення, протидії та гальмування розвитку кризових процесів, а відтак дозволяють забезпечувати необхідних для існування та розвитку рівень безпеки [2; 6].

На нашу думку, застосування антикризових технологій передбачає виділення передкризового, кризового та посткризового управління економічною безпекою підприємства, які об'єднані нами у певний антикризовий механізм управління (рис. 1).

Основою створеного механізму стали теоретичні положення щодо виникнення та розвитку кризових процесів, тобто ретельне відстеження моменту зростання небезпеки під впливом реалізації ризиків та загроз (рис. 2).

У нашому трактуванні кризове явище – це погіршення окремих параметрів, що характеризують процес функціонування та розвитку підприємства як соціально-економічного явища. Окреме кризове явище не викликає суттєвих змін у діяльності підприємства, воно скоріше вказує на наявність певної причини, що вимагає уваги та вирішення, але, водночас, може спричинити виникнення інших кризових явищ, які у сукупності уже певним чином впливають на процес діяль-

ності. Накопичення та прогрес кризових явищ спричиняє перехід до другої фази кризи – кризової ситуації.

Кризова ситуація визначається певною негативною динамікою ключових показників господарської діяльності підприємства: збитковість, плинність кадрів, зростання дебіторської та кредиторської заборгованості тощо. За умов своєчасного застосування антикризових заходів можна пригальмувати кризові процеси на етапі кризової ситуації, а також і ліквідувати уже наявні наслідки. У випадку ігнорування та/або низької ефективності протидії кризовим ситуаціям, стан підприємства може погіршуватися та бути визначений як кризовий.

Кризовим станом потрібно вважати суттєве погіршення параметрів діяльності підприємства, коли має місце руйнування виробничого, технологічного, кадрового тощо потенціалу, що спричиняє руйнування підприємства як соціально-економічної ситуації під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів за умов невчасного або ж недостатньо ефективного застосування антикризових технологій. Перехід до кризового стану означає критично високий рівень небезпеки, що ставить під сумнів саме існування системи.

У відповідності до стадії розвитку кризи, тобто наявності ознак кризового явища, кризової ситуації чи кризового стану пропонується застосовувати певні антикризові інструменти. Першочерговим завданням в процесі управління економічною безпекою підприємства є отримання достовірної інформації, яка є основою для прийняття адекватного антикризового рішення.

Вважаємо, що антикризове рішення, будучи найнижчим за рангом антикризовим інструментом, приймається на усіх рівнях управління, потребує особливої уваги, адже від обґрунтованості його прийняття, чіткості реалізації та контролю за результатами у значній мірі залежить і темпи розвитку кризи, тобто інтенсивність кризових процесів, а відтак і величина можливих втрат та збитків. Відтак вважаємо, що ефективність прийняття адекватного до ситуації антикризового рішення є основою розробленого механізму [1; 4].

Вважаємо за доцільне розглянути кожен із зазначених вище видів управління у розрізі ключових етапів.

Перший етап – передкризове управління, або можна його назвати ще – пасивним управлінням, що полягає у встановленні загальних параметрів системи економічної безпеки, які відповідають місії, цілям та завданням його функціонування і містяться у розробленій стратегії розвитку.

Другий етап розробленого антикризового механізму передбачає формування системи моніторингу відповідно до специфіки функціонування певного підприємства та із врахуванням параметрів його господарської діяльності: обсягами виробництва, номенклатурою продукції, ринками та системою збуту, кількістю працівників, використовуваною технологією, переліком устаткування тощо. Така система моніторингу повинна уможлилювати ідентифікацію зміни рівня безпеки за рахунок застосування індикаторів, які формуються на основі визначення кількісних та якісних показників та характеризують усі аспекти діяльності підприємства.

На третьому етапі необхідно провести адаптацію та коригування системи моніторингу із визначенням відповідальних осіб та налагодженням інформаційних каналів; здійснити ідентифікацію загроз та за допомогою застосування математичного моделювання спрогнозувати можливі наслідки їх реалізації.

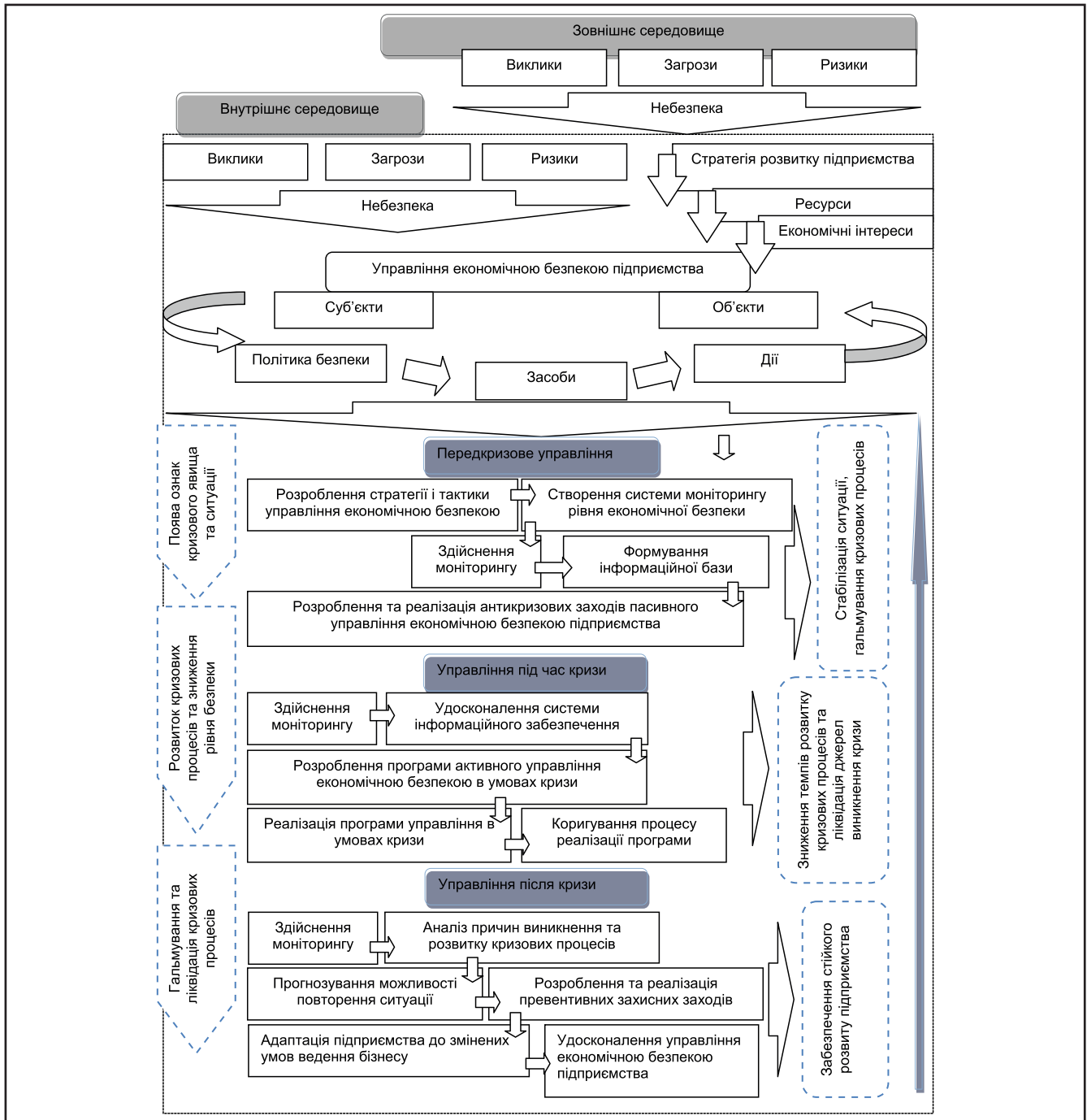

Рисунок 1. Антикризовий механізм управління економічною безпекою підприємства

У разі наявності загроз та ризиків, які спричиняють виникнення та розвиток кризових процесів, доцільним є застосування антикризового технологій в управлінні під час кризи.

Суть першого етапу кризового управління полягає в оцінці ситуації, яка склалася на підприємстві для виявлення джерел виникнення та темпів поширення кризових процесів, встановлення зв'язку та прогнозування можливих наслідків, розроблення сценаріїв розвитку подій.

На основі отриманої інформації, на другому етапі здійснюється розроблення програми антикризових дій, яка передбачає, відповідно до наявного у профільних спеціалістів досвіду та за результатами консультації із фахівцями, формування сукупності заходів, які б унеможливили подальший

розвиток кризових процесів, зменшили втрати та забезпечили подальше існування підприємства.

Реалізація розробленої програми має в обов'язковому порядку супроводжуватися систематичним моніторингом рівня безпеки для коригування сукупності антикризових заходів.

Гальмування розвитку кризових процесів дозволяє перейти до післякризового управління, яке перш за все спрямоване на відновлення діяльності підприємства, але супроводжується, насамперед, оцінкою рівня безпеки та коригуванням самої системи моніторингу для унеможливлення виникнення кризових явищ у майбутньому через встановлення відповідних індикаторів. Окрім цього, післякризове управління передбачає, на основі здобутого досвіду, розроблення та ре-

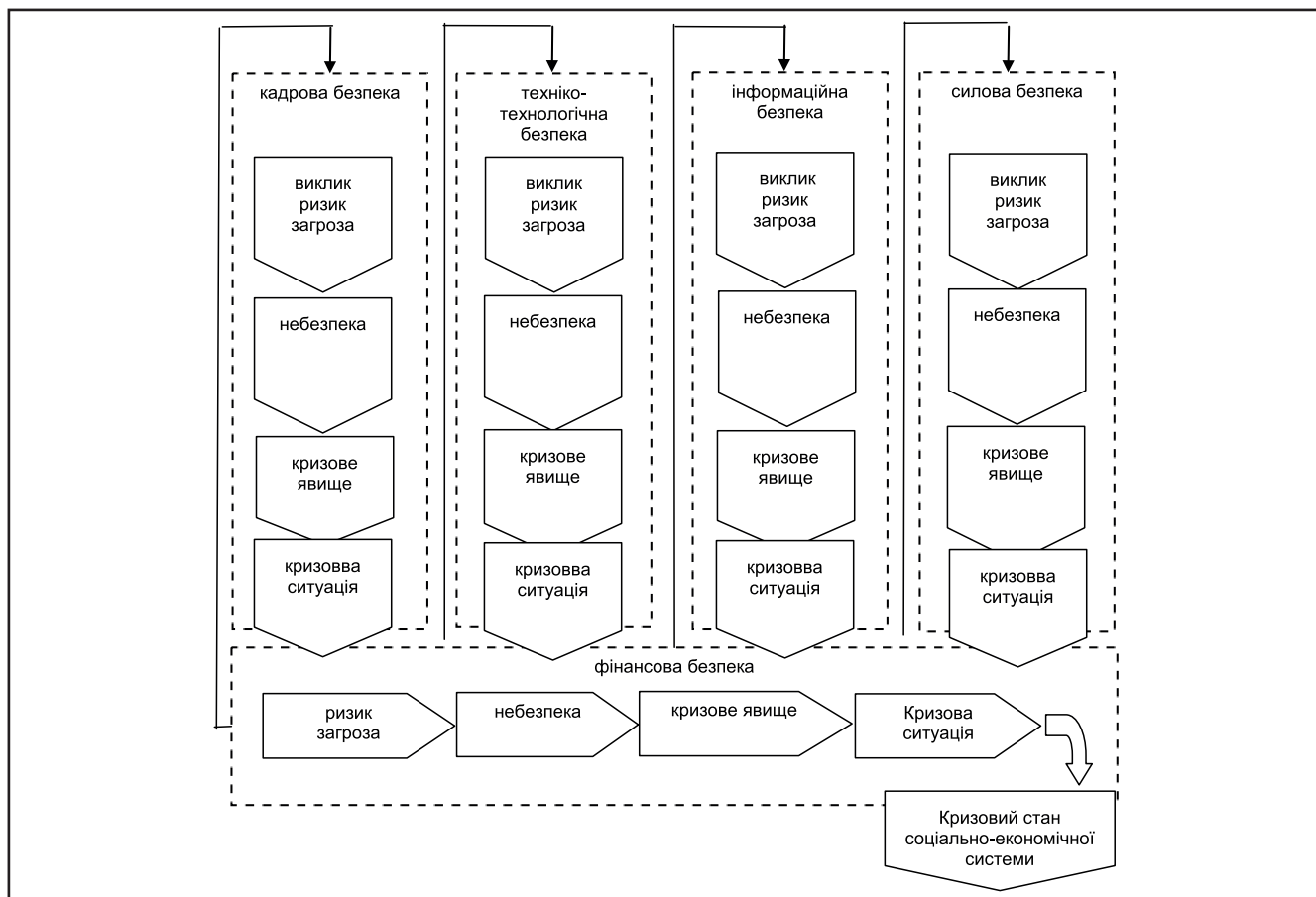

Рисунок 2. Процес розвитку кризи у розрізі основних функціональних сфер економічної безпеки підприємства

алізацію превентивних заходів, які б сприяли удосконаленню антикризових технологій в управлінні економічною безпекою підприємства [3].

Незалежно від різновиду реалізації управління економічною безпекою підприємства, його суть можна визначити як – невід’ємна складова успішного функціонування будь-якої господарської діяльності підприємства, яка виступає не тільки постійно діючим загальногосподарським механізмом підприємства, а й самостійним видом професійної діяльності. Впровадження антикризових технологій в управлінні економічною безпекою машинобудівного підприємства дає можливість запобігати та зменшувати негативний вплив зовнішнього середовища на діяльність підприємства при раціональному використанні його наявних ресурсів та сформованого потенціалу, мінімізації часових, матеріальних і фінансових витрат із застосуванням обґрунтованих заходів і методів роботи [5].

Доцільно підкреслити і той факт, що запропоноване виділення передкризового, кризового та післякризового управління економічною безпекою підприємства уможливує здійснення адекватної та вмотивованої реакції, більш ефективне використання ресурсів та отримання необхідного досвіду. Важливо, що для реалізації розробленого механізму необхідно залучати зовнішні та внутрішні суб’єкти безпеки з метою найбільш раціонального використання наявних ресурсів.

Зважаючи на той факт, що місцем виникнення ризику та загрози може бути кожен об’єкт економічної безпеки, то й застосування розробленого механізму не повинно обмеж-

уватися окремими сферами діяльності чи функціональними складовими. Розроблений антикризовий механізм має мати повсякчасне застосування, адже регламентує послідовність дій та можливість залучення резервів й участь суб’єктів безпеки у найбільш загальному варіанті.

Висновки

Доцільно підкреслити, що важливість застосування розробленого антикризового механізму полягає в тому, що кризові процеси завжди мають місце в діяльності будь-якого підприємства, тобто проблеми застосування антикризових технологій в управлінні економічною безпекою підприємства є актуальними, а ефективність господарської діяльності у значній мірі залежить від ефективності реалізації певних антикризових рішень.

Подальші дослідження доцільно сконцентрувати на формуванні методичних засад вибору найбільш ефективних управлінських рішень, які будучи первинною одиницею антикризових технологій управління економічною безпекою повинні забезпечити дієвість реалізації розробленого механізму.

Список використаних джерел

1. Караїм М.М. Методичні засади реалізації пасивного та активного антикризового управління економічною безпекою машинобудівного підприємства / М.М. Караїм // Наук. зап. (Укр. акад. друкарства). – 2014. – №3. – С. 17–23.
2. Караїм М.М. Теоретичні аспекти антикризового управління економічною безпекою підприємства / М.М. Караїм // Наук. зап. (Укр. акад. друкарства). – 2012. – №3. – 68–74.

3. Караїм М.М. Управління економічною безпекою підприємства: методичні засади / М.М. Караїм, Л.Є. Сухомлин // Формування ринкових відносин. – 2015. – №10. – С. 41–44.

4. Мельников О.В. Багатофакторний вибір альтернативних варіантів оптимального антикризового рішення в процесі гарантування економічної безпеки підприємства на основі нечіткого відношення переваги / О.В. Мельников, М.М. Караїм // Наук. вісн. (Нац. лісо-техн. ун-ту України). – 2013. – №23.2. – С. 355–362.

5. Штангрет А.М. Антикризове управління економічною безпекою підприємства: методичні аспекти / А.М. Штангрет, М.М. Караїм // Економічний вісник університету. – Переяслав–Хмельницький. – 2012. – №19/2. – С. 126–131.

6. Штангрет А. М. Антикризове управління фінансовою безпекою підприємства: теоретичні аспекти / А. М. Штангрет, М. М. Караїм // Екон. вісн. [Переяслав–Хмельницького] ун-ту. – 2013. – №20/1. – С. 178–182.

УДК 336.717

М.Д. АЛЕКСЕЄНКО,

д.е.н., професор кафедри банківської справи, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Теоретичні аспекти розуміння економічної сутності дефініції «депозит» у контексті формування ресурсної бази банків

Розглянуто актуальні питання щодо визначення дефініції «депозит» у контексті формування ресурсної бази банків.

Ключові слова: банки, гроші, депозити, ресурсна база банків, кредитні спілки.

М.Д. АЛЕКСЕЄНКО,

д.е.н., професор кафедри банківського дела, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Теоретические аспекты понимания экономической сути дефиниции «депозит» в контексте формирования ресурсной базы банков

Рассмотрены актуальные вопросы определения дефиниции «депозит» в контексте формирования ресурсной базы банков.

Ключевые слова: банки, деньги, депозиты, ресурсная база банков, кредитные союзы.

M. ALEKSEYENKO,

doctor of science (economics), professor of the Banking Department Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

The theoretical aspects perception of the economical essence definition of «deposit» in the context of formation the resource base of banks

The article considers the actual questions to the definition of “deposit” in the contexts of formation the resource base of banks.

Keywords: banks, money, deposits, resource base of banks, credit unions.

Постановка проблеми. Соціально–економічний розвиток України в умовах фінансової глобалізації потребує значних фінансових ресурсів. Важливим джерелом їхнього формування виступають грошові заощадження суб'єктів економіки. Необхідною умовою використання грошових заощаджень як фінансових ресурсів є спосіб їх мобілізації фінансовими посередниками. Для депозитних корпорацій таким способом виступають, зокрема, депозити, які формують переважну частку ресурсної бази банків. Остання характеризує можливість залучення банками з грошового ринку коштів, які вже задіяні або ще не задіяні в банківському і грошовому обігу, що створює засади розширення банківської діяльності. Ресурсна база залежить, з одного боку, від масштабів грошового ринку, зокрема обсягу пропозиції грошей, а з іншого – від обсягів фінансування потреб держави, частки грошей у позабанківському обігу. На макроекономічному рівні пропозиція грошей має своєю природною межею загальну масу грошей в обігу і не може перевищити її. Однак зміни в пропозиції можуть бути спричинені зміною завдань і цілей монетарної політики центрального банку, які можуть вимагати чи то зменшення, чи то збільшення маси грошей в обігу. На мікроекономічному рівні пропозиція грошей залежить від зміни дохідності розміщення їх у відповідні активи, насамперед від зміни процентної ставки. Чим вища процентна ставка, тим більше грошей пропонується в позику, і навпаки.

Основою ресурсної бази конкретного банку є розміщені в ньому грошові кошти клієнтів. Клієнтська база банків за своїм складом неоднорідна. Насамперед слід вирізняти кошти юридичних і фізичних осіб – груп клієнтів, принципово різних за фінансовими можливостями, мотивацією зберігання коштів і подальшим їх використанням, розмірами вкладів, потребами у додаткових послугах тощо. Розробляючи та впроваджуючи певні банківські продукти, кожний банк повинен урахувувати специфічні особливості потреби різних груп клієнтів. Зважаючи на це, а також з метою створення відповідних умов щодо поліпшення депозитної діяльності депозитних корпорацій доцільно проаналізувати сучасні аспекти розуміння економічної сутності дефініції «депозит».

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідженню проблеми економічної сутності дефініції «депозит» присвячені роботи вітчизняних та зарубіжних науковців. Проте і на сьогодні відсутнє єдине, позбавлене розбіжностей і вад визначення сутності дефініції «депозит», що у свою чергу ускладнює дослідження практичних аспектів депозитного залучення коштів кредитними установами і вдосконалення фінансового посередництва.

Мета статті. Незважаючи на значний внесок науковців у розвиток визначення економічної сутності дефініції «депозит», залишається низка дискусійних і недосліджених положень. Змі-